

การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโตนปานัน
อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล

The Study of Potentiality and Conservation Tourism
Development Approach of Baan Thung-Maprang,
Kuan Doan District and Baan Ton-Panan, Kuan Kalong
District in Satun Province.

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล*

Parichat Singsaktrakul*

พัชรินทร์ เสริมการดี**

Patcharin Sermkarndee**

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

*Instructor, Major of Science and Mathematic, Faculty of Science and Technology, Hatyai University

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาภูมิสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

**Instructor, Major of Geo-informatics, Faculty of Science and Technology, Hatyai University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโดนพานัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต การสอบถาม และการสนทนากลุ่มย่อย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ผู้นำและตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางและบ้านโดนพานันเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่คำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว ควรสร้างจุดเด่นของพื้นที่โดยนำธรรมชาติมาเสนอเป็นจุดขาย ปรับปรุงความสะอาดและภูมิทัศน์ให้สวยงามและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน 2) ด้านความพร้อมทางการท่องเที่ยว ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมและจัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว และ 3) ด้านการพัฒนาการตลาด จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชน เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน และจัดทำคู่มือ แผ่นพับ ใบปลิวและพัฒนาเว็บไซต์สำหรับประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีแนวนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความยั่งยืนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน ควรมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และจัดให้มีกลไกที่สำคัญของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านทุ่งมะปรางและชุมชนบ้านโดนพานัน

คำสำคัญ: ศักยภาพ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Abstract

The objectives of this research are to study the tourism potentiality, tourism needs and Conservation Tourism development approach of the communities in Baan Thung-Maprang, Kuan Doan District and Baan Ton-Panan, Kuan Kalong District in Satun Province. This research is an action research which collecting data from documents, observations, interviews and focus groups by using community leaders and representatives, governmental sectors, private sectors and tourists in Satun province as the sample groups. Meanwhile, the qualitative and quantitative analysis have been done by finding percentage, mean and standard deviation. The result is found that tourism location of Baan Thung-Maprang and Baan Ton-Panan is natural place where overall tourism potentiality is on average. Conservation Tourism development approach which concerns to tourism potentiality and tourist needs can be divided into 3 groups. 1) For tourism location, the strong point of the area as the natural issue should be brought up; the cleanliness and environment have to be improved; as well as the consciousness among tourists and local people in order to protect natural resource is needed to create. 2) For tourism readiness, we should prepare facilities, create natural and cultural interpretation, as well as prepare local guide for explaining knowledge and information about the tourism location. And 3) for marketing development, we should make tourism root which link the tourism locations from both communities together, focus on tourism activities which can learn and get excited to conform with target groups like teenagers and working people, as well as make the handbook brochures and website for tourism advertising. This research suggested that local governmental office should have policy for Conservation Tourism development. Sustainable Conservation Tourism management can be done by community participation in order to share the ideas for planning and processing. Further, community networks for Conservation Tourism management are needed and tourism entrepreneur should have an important role for linking tourism roots between both communities.

Keywords : Potentiality, Conservation Tourism Development

บทนำ

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสวยงามและทรัพยากรทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ ประชากรมีทั้งที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ลักษณะสังคมเป็นพหุวัฒนธรรม ทำให้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประกอบกับจังหวัดสตูลมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามวิสัยทัศน์ของจังหวัดที่ว่า “เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเกษตรยั่งยืน เมืองท่าฝั่งอันดามัน สร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้” ทำให้จังหวัดสตูลมีศักยภาพที่จะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง สำหรับอำเภอควนโดนและอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกันได้ เช่น น้ำตกปาทัน น้ำตกโดนปลิว น้ำตกยาโรย บ่อน้ำพุร้อน คลองโดนอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ฝายดุสน และตลาดนัดชายแดน เป็นต้น ประชากรนับถือศาสนาอิสลามทำให้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นไปตามหลักศาสนาอิสลามหลายอย่างที่น่าสนใจ เช่น การจัดกิจกรรมต่างๆทางศาสนา การหุงข้าวในบ้องไม้ การชงชาชัก การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน เป็นต้น ด้วยความเหมาะสมดังกล่าวทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโดนปาทัน และจากการวิจัยของ ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร (2551) ซึ่งศึกษาการจัดทำต้นแบบการดำเนินธุรกิจแนวเศรษฐกิจพอเพียงของอุตสาหกรรมโรงแรมสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาจากบทเรียน “ชุมพรคานา รีสอร์ท” อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร สู่ “เรือนศศิธร” อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล พบว่าชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ อำเภอควนโดน และชุมชนบ้าน

โดนปาทัน อำเภอควนกาหลง ได้มีการจัดตั้งกลุ่มสำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง เช่น กลุ่มล่องแก่ง-เดินป่า บ้านโดนปาทัน อำเภอควนโดน ได้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเอง ซึ่งมีกิจกรรมหลัก คือล่องแก่งและเดินป่า หรือกลุ่มเครือข่ายความร่วมมืออนุรักษ์พิทักษ์ทรัพยากรต้นน้ำโดนปลิว บ้านทุ่งมะปรางค์ อำเภอควนโดน ซึ่งได้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเองเช่นกัน โดยมีกิจกรรมหลัก ได้แก่ การศึกษาธรรมชาติ การทำฝายกั้นน้ำ การปล่อยปลาและปลูกต้นไม้ เป็นต้น แต่พบว่าการบริหารจัดการของกลุ่มดังกล่าวยังพบกับปัญหาหลายอย่าง เช่น ระบบการบริหารจัดการยังไม่ดี และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวบางอย่างไม่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี และชาวบ้านยังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอนุรักษ์ ซึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นควรพิจารณาใน 3 มิติ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และการสร้างความมีส่วนร่วมในประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

ดังนั้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ อำเภอควนโดนและชุมชนบ้านโดนปาทัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล เพื่อให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นจะต้องสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน สร้างความพึงพอใจให้แก่ นักท่องเที่ยว และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านโดน

ปาหนัน อำเภอกวนกาหลง และชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน เป็นอย่างไร และศึกษาถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวในอำเภอกวนกาหลงและอำเภอกวนโดนเป็นอย่างไร รวมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และชุมชนบ้านโดนปาหนัน อำเภอกวนกาหลง
2. เพื่อศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในอำเภอกวนโดนและอำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล ด้านสภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการบริการและความปลอดภัย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการปรับปรุงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นมีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี (2550) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต

2) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลามาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

3) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พัก แรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย

4) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

5) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการ สาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ จารุจน์ กลิ่นดีปลี (อ้างถึงใน วิชา ศรีระทุ, 2551) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ

หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณ วัตถุสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2)ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆและการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับ

3)ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4)ด้านการมีส่วนร่วม คือการพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ดังนั้นในการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 8 ด้าน ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ความมีชื่อเสียง กิจกรรมท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.แนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

มนัส สุวรรณ (2538,128) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาได้แก่ ความปรารถนาของผู้ท่องเที่ยว ความสามารถในการใช้บริการของผู้ท่องเที่ยวความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง

และความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ประกอบ ด้วยความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้เชิงสังคม และความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งมี 3 มิติ ดังนี้

1)มิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีแนวคิดที่จะให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่ายในการปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก เพื่อให้คงไว้ซึ่งความสวยงามและคุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยว ซึ่งวิธีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบ เช่น การเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติหรือวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว การจัดให้มีนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุดต่างๆ การจัดให้มีเส้นทางเดินเท้าหรือเส้นทางเดินป่าที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหรือวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวพบเห็น เป็นต้น

2)มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีแนวคิดให้นักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจจะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดให้มีสื่อความหมายธรรมชาติหรือวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจกลับไป

3)มิติด้านการสร้างควมมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องมีแนวคิดในการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น ด้วยการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การลงทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก การเป็นมัคคุเทศน์ การนำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมาขาย การจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น

ดังนั้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนปาหนัน เพื่อให้มีความยั่งยืน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความต้องการ ความพึงพอใจและความสามารถในการให้บริการของนักท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนปาหนัน มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.ศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ อำเภอควนโดน และชุมชนบ้านโตนปาหนัน อำเภอควนกาหลง โดยศึกษาจากเอกสาร การสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำและตัวแทนชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ อำเภอควนโดน และชุมชนบ้านโตนปาหนัน อำเภอ

ควนกาหลง จังหวัดสตูล จำนวน 25 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2.ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินมีทั้งหมด 8 ด้าน ประกอบด้วย คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 65 คน ประกอบด้วยนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน และหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคือ แบบประเมินศักยภาพทั้ง 8 ด้าน โดยข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบที่มีมาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดค่าคะแนน เป็น 1, 2, 3, 4 และ 5 หมายถึงมีศักยภาพน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ตามลำดับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.ศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในอำเภอควนโดนและอำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล จำนวนทั้งสิ้น 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในอำเภอควนโดนและอำเภอ ควนกาหลง โดยเครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปและความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือด้านสภาพแหล่งท่องเที่ยว ด้านกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ

ด้านการบริการและความปลอดภัย โดยข้อความ เป็นแบบเลือกตอบที่มีมาตราวัดแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 7 ระดับ โดยกำหนด คะแนนเป็น 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 หมายถึง มีความต้องการจากน้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด ตามลำดับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยนำผลการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมาวิเคราะห์ แล้วจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 10 คน และหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 10 คน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3 ด้าน คือ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว และด้านการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้น ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1.ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้น ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ คลองมาเหลา อุทยานแห่งชาติทะเลบัน น้ำตกยาโรย น้ำตกโตนปลิว แปลง

สาธิตเกษตรผสมผสาน คลองโตน น้ำตกปาหนัน บ่อน้ำร้อนทุ่งนุ้ย และภูเขา kahming

1.2 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้นมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเพื่อสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ ปกป้อง พิทักษ์และรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมืออนุรักษ์พิทักษ์ทรัพยากรต้นน้ำ โตนปลิว บ่อน้ำร้อนทุ่งมะปรางค์ และกลุ่มท่องเที่ยว - เดินป่าบ้านโตนป่าหน้น

1.3 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) กิจกรรมเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ เก็บขยะในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆกำหนดเขตเพาะเลี้ยงปลาและการปล่อยปลา ปลูกต้นไม้ ทำฝายกั้นน้ำ และกิจกรรมทางการเกษตร

2) กิจกรรมเพื่อศึกษาและเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ การจัดค่ายเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางธรรมชาติ การล่องแก่ง การเดินป่าหรือเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมสวนและชิมผลไม้

1.4 การกำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ และมาตรการของชุมชน

ชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนป่าหน้น ได้มีการกำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์และมาตรการเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและสอดคล้องตามหลักศาสนาและวิถีชีวิตของทั้ง 2 ชุมชน ดังนี้

1) ห้ามนักท่องเที่ยวนำยาเสพติดและเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์เข้ามาในพื้นที่ที่กำหนด

เนื่องจากขัดกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม

2) หลีกเลี้ยงการนำแก้วหรือถุงพลาสติก และกล่องโฟมเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นขยะที่กำจัดยาก และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อม

3) งดใช้ไฟฟ้าหลังเที่ยงคืน เพื่อลดการใช้พลังงาน

4) การล่องแก่งหรือเดินป่าตามเส้นทาง ที่ชุมชนกำหนดเท่านั้น และห้ามนำของป่าทุกชนิด ออกจากป่า

5) การจัดเวรยามเพื่อตรวจสอบการเข้า ออกของคนนอกพื้นที่ เพื่อป้องกันการบุกรุกหรือ ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1.5 การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

1) สถานที่พัก ภายในชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ และบ้านโตนปาหนันประกอบด้วยรีสอร์ต โฮมสเตย์ และบ้านพักของหน่วยงานราชการ ซึ่งยังมีจำนวนไม่มาก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1) สถานที่พักในชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ ประกอบด้วยรีสอร์ตของนายทุนในพื้นที่ ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 50 คน และวังยาง โฮมสเตย์ ซึ่งเป็นของสมาชิกในเครือข่ายความร่วมมืออนุรักษ์พิทักษ์ทรัพยากรต้นน้ำโตนปลิว อยู่ในบริเวณป่าต้นน้ำโตนปลิว จำนวน 3 หลัง นอกจากนี้ยังมีที่พักของเจ้าหน้าที่ ซึ่งอยู่ในบริเวณเดียวกันที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยว ประมาณ 30 คน พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ ห้องน้ำ และศาลาสำหรับการทำกิจกรรมต่างๆ

1.2) สถานที่พักในชุมชนบ้านโตนปาหนัน ซึ่งอยู่ในบริเวณบ่อน้ำร้อนทุ่งนุ้ย บ้านโตนปาหนัน ประกอบด้วย วันฮาร์ทรีสอร์ตซึ่งเป็นของนายทุนในพื้นที่ ปัจจุบันมีจำนวน 3 หลัง โดยแต่ละหลังสามารถรองรับนักท่องเที่ยวประมาณ 4 – 5 คน และรีสอร์ตที่กลุ่มล่องแก่ง-เดินป่า บ้านโตน

ปาหนันรวมทุนกันสร้างขึ้น ปัจจุบันมีจำนวน 2 หลัง นอกจากนี้มีการเตรียมพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ และอาคารสำหรับทำกิจกรรมต่างๆ ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 100 คน

2) ร้านอาหาร ชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์ และบ้านโตนปาหนันมีร้านอาหารสำหรับบริการ นักท่องเที่ยวจำนวนไม่มาก จะมีเฉพาะในบริเวณ แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งเปิดบริการเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์ แต่ทางชุมชนมีบริการอาหารที่จัดทำเอง ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นและใช้วัตถุดิบจากชุมชน ซึ่งเป็นพืชผัก ปลอดภัย เช่น ข้าวบ้องปาหนัน ไก่บ้านต้มขมิ้น ยำผักกูด แกงเลียง ปลาอย่าง น้ำพริกใส่ไข่ ผักลวก และผักต้มกะทิ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเครื่องดื่ม และขนมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น กาแฟโบราณควนโดน ขนมบุหงาปุตะ ขนมปะการัง และขนมไข่เต่า เป็นต้น

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

จากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโตนปาหนัน พบว่าศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94 เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 และ 3.48 ตามลำดับ สำหรับด้านชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัย มีศักยภาพในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.24, 3.10, 2.68, และ 2.65 ตามลำดับ ส่วนด้าน สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58, 2.56 และ 2.54 ตามลำดับ

ศักยภาพโดยภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านโตนปาหนันอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าด้านสภาพแวดล้อมและคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 และ 3.52 ตามลำดับ สำหรับด้านชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยว ความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกมีศักยภาพในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36, 3.26, 3.24, 3.15, 3.04 และ 2.62 ตามลำดับ ส่วนด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวมีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54

3. ความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

จากการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.5 เพศหญิง ร้อยละ 45.0 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 54.7) อายุ 21 – 35 ปี (ร้อยละ 39.8) และเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 33.3) ส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวกับเพื่อน (ร้อยละ 53.7) ระยะเวลาในการท่องเที่ยว คือ 2 – 3 วัน (ร้อยละ 50.0) สถานที่พักคือ รีสอร์ท (ร้อยละ 57.8) และกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชอบคือ ล่องแก่ง (ร้อยละ 61.5) พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการด้านสภาพแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นแหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงาม ทรัพยากรทางธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์ การเดินทางสะดวก มีเรื่องราวที่น่าสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 5.81, 5.79, 5.57, 5.56 และ 5.51 (จากคะแนนเต็ม 7) ตามลำดับ ด้านกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการประเด็นมีป้ายบอกทาง/ป้ายสื่อความหมายที่ชัดเจน มีกิจกรรม

ที่หลากหลายและน่าสนใจ และมีการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.61, 5.59 และ 5.56 ตามลำดับ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการในประเด็นสาธารณูปโภค สถานที่จอดรถ ร้านอาหาร และห้องน้ำ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.52, 5.37, 5.18 และ 5.15 ตามลำดับ และด้านการบริการและความปลอดภัยพบว่า นักท่องเที่ยวต้องการทั้งประเด็นมาตรการรักษาความปลอดภัย และการบริการ/เป็นเจ้าของบ้านที่ดี ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.62 และ 5.52 ตามลำดับ

4. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ควรสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่ โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การบรรยาย การถ่ายทอดความรู้ผ่านทางเว็บไซต์ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน หรือการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การทำฝายกั้นน้ำและการปล่อยปลา เป็นต้น นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงความสะอาดและปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และควรสร้างจุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาบ่อน้ำร้อนให้เป็นแหล่งอาบน้ำแร่และบำบัดโรคให้ครบวงจร

2) ด้านความพร้อมทางการท่องเที่ยว ควรจัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม เช่น จัดทำป้ายสื่อความหมายในบริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติ หรือกิจกรรมการสาธิตเกี่ยวกับวิถีชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การเลี้ยงปลาในกระชัง และการหุงข้าวบ้องปาดัน เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปรารถนาหรือสนใจจะศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน และควรจัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ ได้แก่ ที่พัก อาหาร จุดเปลี่ยนเสื้อผ้า จุดรับฝากของ ห้องน้ำ และหน่วยรักษาความปลอดภัย เป็นต้น และพัฒนาเส้นทางให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและมีความปลอดภัยมากขึ้น

3) ด้านการพัฒนาตลาดท่องเที่ยว ควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายและจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจากการสำรวจพบว่านักท่องเที่ยวในชุมชนทั้งสองแห่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงาน ดังนั้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกลุ่มดังกล่าวควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความตื่นเต้นและเร้าใจ ได้แก่ การล่องแก่ง เดินป่า/ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ชมสวนและชิมผลไม้ ควรจัดทำข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือ แผ่นพับ ใบปลิว และป้ายบอกทางให้เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งควรปรับปรุงข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ตให้ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน ควรนำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาจำหน่าย เช่น กาแฟโบราณควนโดน ขนมบุหงาบูตะ ขนมปะการัง ขนมไข่เต่า เสือบาดิก และสินค้าที่มีรูปปลาณีโม (nemo) เป็นต้น และเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของ

ทั้งสองชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้ไม่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวได้ จึงควรสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนและในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งจากการจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชน ที่มีระยะเวลาท่องเที่ยว 1 คืน 2 วัน ได้จำนวน 2 เส้นทาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3) เส้นทางท่องเที่ยวช่วงเดือน มิถุนายน – พฤศจิกายน เนื่องจากเป็นช่วงหน้าฝน ทำให้คลองโตนมีปริมาณน้ำมาก เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมล่องแก่ง นอกจากนี้ยังเป็นช่วงฤดูกาลผลไม้เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมชมสวนและชิมผลไม้สดจากสวน โดยมีเส้นทางดังนี้

เส้นทาง : วังยางโฮมสเตย์-คลองมาเหลา-น้ำตกโตนปลิว-แปลงสาธิตเกษตรผสมผสาน คลองโตน-บ่อน้ำร้อนทุ่งนุ้ย โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 เส้นทางท่องเที่ยวควนโดน - ควนกาหลง

2.2) เส้นทางท่องเที่ยวช่วงเดือน ธันวาคม – เมษายน ซึ่งเป็นช่วงหน้าร้อน ทำให้ คลองโตนมีปริมาณน้ำน้อย ไม่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมล่องแก่ง จึงเปลี่ยนกิจกรรมหลัก เป็นการเดินป่าบนภูเขา kahming โดยมีเส้นทาง ดังนี้

เส้นทาง : บ่อน้ำร้อนทุ่งนุ้ย-ภูเขากาหมิง – น้ำตกต้นหว่า-คลองมาเหลา-อุทยานแห่งชาติทะเลบัน โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวควนกาหลง - ควนโดน

สรุปและข้อเสนอแนะ สรุปผล

ผลการศึกษาศักยภาพโดยภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านทุ่งมะปรางค์และบ้านโดนปาหนันอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ในด้านการเกษตรแบบผสมผสาน (ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร;2551) มีเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่ที่น่าสนใจ ศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึงอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนต้องอาศัยรถยนต์ส่วนตัวเท่านั้น และแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีทางเข้า

ที่แคบและไม่สามารถรองรับรถยนต์ขนาดใหญ่ได้ เช่น น้ำตกโดนปลิว รวมถึงป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีจำนวนไม่เพียงพอ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากสถานที่พักในชุมชนทั้งสองแห่งมีจำนวนน้อย ประกอบด้วย รีสอร์ท โฮมสเตย์ และเต็นท์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวประมาณ 60 คน สำหรับร้านอาหารในชุมชนมีจำนวนน้อย มีจำหน่ายเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งและเปิดบริการในวันเสาร์-อาทิตย์เท่านั้น แต่ทางชุมชนมีบริการอาหารที่จัดทำเอง ซึ่งเป็นอาหารพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและใช้วัตถุดิบจากชุมชนซึ่งเป็นพืชผักปลอดสารพิษ นอกจากนี้ยังมีเครื่องดื่มและขนมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่จัดทำโดยกลุ่มแม่บ้านในชุมชน ศักยภาพด้านสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก

สถานที่ท่องเที่ยวไม่ค่อยสะอาดและมีภูมิทัศน์ที่ไม่สวยงาม และชาวบ้านมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นที่เกษตรมากขึ้นและมีการทิ้งขยะลงแม่น้ำ ส่งผลให้ปริมาณป่าและน้ำในคลองลดน้อยลง โดยทางชุมชนได้มีการกำหนดกฎระเบียบ กฎเกณฑ์และมาตรการเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิม ศักยภาพด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย ศักยภาพด้านชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนยังมีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มาก ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจากการบอกกล่าวเพียงอย่างเดียว ศักยภาพด้านกิจกรรมท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของทั้งสองชุมชน มีทั้งกิจกรรมเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ และกิจกรรมเพื่อศึกษาและเรียนรู้ธรรมชาติ แต่บางกิจกรรมไม่สามารถจัดได้ในบางฤดูกาล เช่น การล่องแก่ง ไม่สามารถจัดได้ในช่วงฤดูร้อน เนื่องจากน้ำในลำคลองจะน้อยเกินไป ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถึงแม้ว่าทั้งสองชุมชนได้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเอง แต่ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแต่ละด้านคำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้แก่ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติให้แก่นักท่องเที่ยว ชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่ ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยว มีทรัพยากรทางธรรมชาติ

อุดมสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (บุญเลิศจิตตังวัฒนา, 2548) ในมิติด้านการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการสร้างจุดเด่นของพื้นที่ ปรับปรุงความสะอาดและภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามและน่าสนใจมากขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) ด้านความพร้อมทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการจัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม และจัดเตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และมีความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตังวัฒนา, 2548) ในมิติสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และการสร้างความมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกและพัฒนาเส้นทาง ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและมีความปลอดภัยมากขึ้น สอดคล้องกับที่ มนัส สุวรรณ (2538) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาประเมินคือความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง และ 3) ด้านการพัฒนาตลาดท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ จึงสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวของทั้งสองชุมชนและในบริเวณใกล้เคียง โดยเน้นกิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการ นั่นคือกิจกรรมที่

ก่อให้เกิดการเรียนรู้และสร้างความตื่นตัวและ
เข้าใจ ได้แก่ การล่องแก่ง เดินป่า/ศึกษาเส้นทาง
ธรรมชาติ ชมสวนและชิมผลไม้ นอกจากนี้ นัก
ท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการจัดทำข้อมูล
ข่าวสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเส้น
ทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น คู่มือ แผ่นพับ
ใบปลิวและป้ายบอกทาง ให้เพียงพอต่อความ
ต้องการ ปรับปรุงข้อมูลข่าวสารในอินเทอร์เน็ตให้
ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และนำสินค้า
ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาจำหน่าย ทำใ้
นักท่องเที่ยวรับรู้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและ
สนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้น และ
เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สอดคล้องกับ
ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2551) ได้กล่าวว่าการ
วางแผนการส่งเสริมตลาด ต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
และเลือกวิธีการส่งเสริมการตลาดโดยการ
โฆษณาผ่านสื่อต่างๆ และควรนำสินค้าพื้นเมือง
เฉพาะในท้องถิ่นมาจำหน่าย เพื่อเป็นการกระจาย
รายได้สู่ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมี
แนวนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ได้แก่ การพัฒนาหรือปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่ง
ท่องเที่ยวให้มีความสวยงามและสะอาด การเสริม
สร้างความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกใน
เรื่องของสาธารณูปการและการเดินทาง การเสริม
สร้างความพร้อมในการบริหารจัดการและพัฒนา
บุคลากร เช่น การฝึกอบรม การดูงาน หรือการ
สร้างเครือข่ายท่องเที่ยวของชุมชน
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่
มีความยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดม
ความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน ควร
หามาตรการที่จะกระจายรายได้สู่ชุมชนให้มาก

ที่สุด รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจและความ
ตระหนักต่อการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
ให้แก่ชาวบ้านในชุมชน

3. ควรมีการสร้างเครือข่ายกับชุมชน
ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น ให้คำแนะนำและการแก้ปัญหา
เยี่ยมชมกิจกรรมซึ่งกันและกัน และเพื่อ
เป็นการประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวของ
ชุมชนต่อไป

4. จัดให้มีกลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยง
เส้นทางท่องเที่ยวระหว่างชุมชนบ้านทุ่งมะปราง
อำเภอดอนและชุมชนบ้านดอนป่าหนั่น อำเภอดอน
พญาทองของผู้ประกอบการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2551). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว.(พิมพ์ครั้งที่ 8).
กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตา ชัชกุล. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร. (2551). การจัดทำต้นแบบการดำเนินธุรกิจแนวเศรษฐกิจพอเพียง
ของอุตสาหกรรมโรงแรมสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาจากบทเรียน
“ชุมพรคาบана รีสอร์ท”อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร สู่“เรือนคศิธร”
อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มนัส สุวรรณ. (2538). นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ:
บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.
สารนิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.